

УДК 339.13

JEL Classification Code: L64, L51, M21

Трофіменко О.О.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Светлов А.І.

*Міжнародний університет фінансів, гр. ЗУБ-81,
Комерційний директор ТОВ «МЕДХОЛДІНГ»*

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ІНДУСТРІЇ МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена визначенню особливостей розвитку індустрії медичних виробів в Україні. Було досліджено основні економічні аспекти функціонування ринку медичних виробів. Визначено понятійні характеристики виробів медичного призначення. Проаналізовано показники продажу за категоріями «аптечного кошику», в тому числі, виробів медичного призначення. Визначено фактори, які впливають на вартість медичних виробів, було проаналізовано основні показники продажу медичних виробів за окремими категоріями. Представлені основні компанії-дистриб'ютори медичних виробів та визначені лідери за ринковою часткою. Проаналізовано продажі медичних виробів за регіонами України. Досліджено окремі аспекти законодавчого регулювання функціонування ринку медичних виробів. Визначені фактори, які впливають на показники розвитку ринку медичних виробів в Україні.

Ключові слова: індустрія медичних виробів; економічне зростання; вартість медичних виробів; система охорони здоров'я.

Постановка проблеми. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю населення усіх вікових категорій відноситься до Глобальних Цілей сталого розвитку до 2030 р., затверджених на саміті ООН з питань сталого розвитку, а саме – Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя». В Україні одним з важливих завдань для досягнення цієї цілі є забезпечення доступності якісної та ефективної медичної допомоги широкому загалу населення [1], тобто підвищення рівня охорони здоров'я в країні. В свою чергу, це дозволить забезпечити високі якісні та кількісні показниками тривалості життя та рівня здоров'я населення, що притаманно високорозвиненим країнам [2].

Серед низки факторів, що суттєво впливають на сферу охорони здоров'я в Україні, важливого значення набуває якість виробів медичного призначення. Саме тому, дослідження особливостей індустрії медичних виробів в Україні є актуальним, що дозволить визначити основні проблеми та перспективи в даній сфері та сформувані стратегічні орієнтири для її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних економічних аспектів функціонування ринку медичних виробів України займалися Ю.Б. Іванов [3], В.Ф. Москаленко [4], Т.М. Камінська [5], І.В. Рожкова [6], Н.І. Карпишин [7] та інші. Проте деякі питання стосовно особливостей сучасного розвитку індустрії медичних виробів в Україні

залишаються недостатньо розкритими або дані дослідження вже втратили свою актуальність, адже базувалися вже на застарілих даних.

Метою проведеного дослідження є визначення чинників економічного зростання індустрії медичних виробів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Індустрія медичних виробів та медичної техніки є однією з найбільш інноваційних і високотехнологічних галузей світової промисловості. Її головне призначення – поліпшення якості і збільшення тривалості людського життя. Світовий ринок медичних виробів у даний час швидко і динамічно розвиваються.

Ринок медичних виробів досить широкий і часто складно врахувати всі аспекти, укладені в цю індустрію, тому його вивчення викликає деякі труднощі у дослідників.

В Постанові Кабінету міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів» [8] надано таке визначення: медичний виріб – будь-який інструмент, апарат, прилад, пристрій, програмне забезпечення, матеріал або інший виріб, що застосовуються як окремо, так і в поєднанні між собою (включаючи програмне забезпечення, передбачене виробником для застосування спеціально для діагностичних та/або терапевтичних цілей та необхідне для належного функціонування медичного виробу), призначені виробником для застосування з метою забезпечення діагностики, профілактики, моніторингу, лікування або полегшення перебігу хвороби пацієнта в разі захворювання, діагностики, моніторингу, лікування, полегшення стану пацієнта в разі травми чи інвалідності або їх компенсації, дослідження, заміни, видозмінювання або підтримування анатомії чи фізіологічного процесу, контролю процесу запліднення та основна передбачувана дія яких в організмі або на організм людини не досягається за допомогою фармакологічних, імунологічних або метаболічних засобів, але функціонуванню яких такі засоби можуть сприяти.

В цілому, медичні вироби досить відрізняються за технологією виробництва, влаштуванню і функціональному призначенню, за технічним рівнем і методами застосування, а також каналами поширення і вимогам до сервісного обслуговування та ін. Тому, розглядаючи ступінь різноманітності категорії, стан і динаміку ринку можна визначити, що ринок медичних виробів досить складний за своєю структурою і має характерні особливості, які варто врахувати при його аналізі.

Розглянемо показники медичних виробів як складової «аптечного кошику українця». Так, вся фармацевтична продукція, що реалізується аптечними підприємствами поділяється на такі категорії, як лікарські засоби (ЛЗ), косметика (К), біологічно активні добавки (БАД), вироби медичного призначення (ВМП).

За підсумками 9 місяців 2019 р. на ринку медичних виробів у грошовому вираженні відбувалося зростання по всім категоріям товарів «аптечного кошика» порівняно з даними за аналогічний період минулого року. Обсяг роздрібної реалізації всіх категорій товарів «аптечного кошика» склав 74,3 млрд грн. або 2,8 млрд дол США (за курсом міжбанку). У порівнянні з аналогічним періодом 2018 р. продажі зросли на 15,9% в гривневому і 18,3%

в доларовому вираженні. У натуральному вираженні обсяг продажів скоротився на 3,1% і склав 1,25 млрд упаковок [9].

У розрізі категорій товарів «аптечного кошика» [9] приріст аптечних продажів в грошовому вираженні відзначається для всіх категорій. У той же час, в натуральному вираженні приріст продажів відзначається для дієтичних добавок і косметики, а для лікарських засобів і медичних виробів фіксується зниження на рівні 4% (табл. 1).

Слід також відзначити, що категорія медичних виробів є другою за обсягами споживання після лікарських засобів, їх частка становить близько 8% у грошовому та близько 28% у натуральному вираженні [10; 11]

У розрізі категорій медичних виробів прилади й апарати медичні мають найвищу середньозважену роздрібну вартість – 239,6 грн, а найнижчу шприци – 2,6 грн [10; 11].

Таблиця 1 – Роздрібні продажі різних категорій товарів «аптечного кошика» в грошовому і натуральному вираженні за підсумками 9 місяців 2017-2019 рр.

Рік	Лікарські засоби		Медичні вироби		Косметика		Дієтичні добавки		Загалом ОП
	ОП	Ч, %	ОП	Ч, %	ОП	Ч, %	ОП	Ч, %	
У грошовому вираженні, млн грн.									
2017	43 47,8	84,2	3 919,5	7,6	1 866,3	3,6	2 343,0	4,6	51 376,6
2018	53 059,4	83,7	4 828,0	7,6	2 281,5	3,6	3 210,0	5,1	63 378,9
2019	60 920,3	83	5 547,6	7,5	2 631,6	3,6	4 330,9	5,9	73 430,4
У натуральному вираженні, млн упаковок									
2017	812,5	65,8	344,4	27,9	33,8	2,7	45	3,6	1 235,7
2018	839,3	65	364,9	28,3	35,2	2,7	51,3	4	1 290,7
2019	807,7	64,6	349,9	28	35,2	2,8	57,3	4,6	1 250,1

ОП – Обсяг аптечних продажів

Ч – частка в «аптечному кошику», %

Адаптовано авторами за даними [10; 11]

Одним з основних чинників зміни вартості медичних виробів є вартість імпортованих товарів (рис. 1). Порівняно з 2016 р. середньозважені ціни на імпортовані товари у 2019 р. зросли на 41%, на товари вітчизняного виробництва зросли на 22%, в той же час, на вироби медичного призначення спостерігалось зростання на 28% [10; 11].

У грошовому вираженні імпортовані медичні вироби суттєво превалюють над вітчизняними у співвідношенні приблизно 70:30. У той же час, у вересні 2019 р. частка вітчизняних виробів у натуральному вираженні перевищила 50%, чого не спостерігалось з березня 2018 р. (рис. 2).

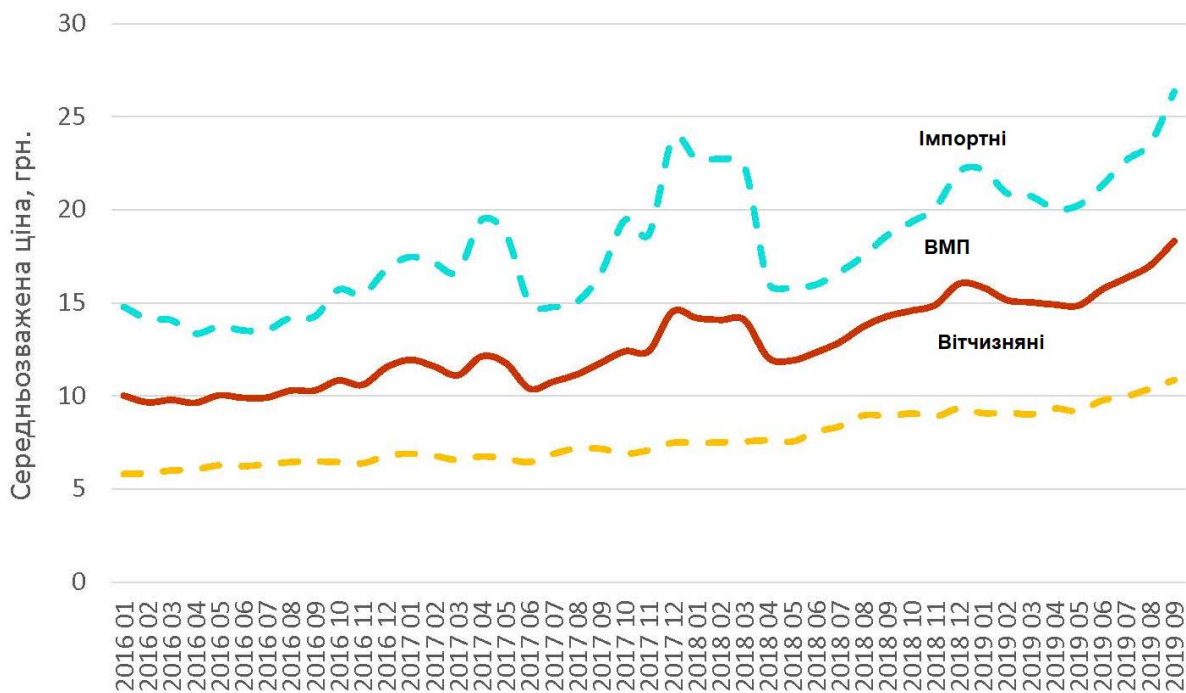

Рисунок 1 – Зміна середньозважених цін на групи товарів
Джерело: складено за матеріалами [10; 11]

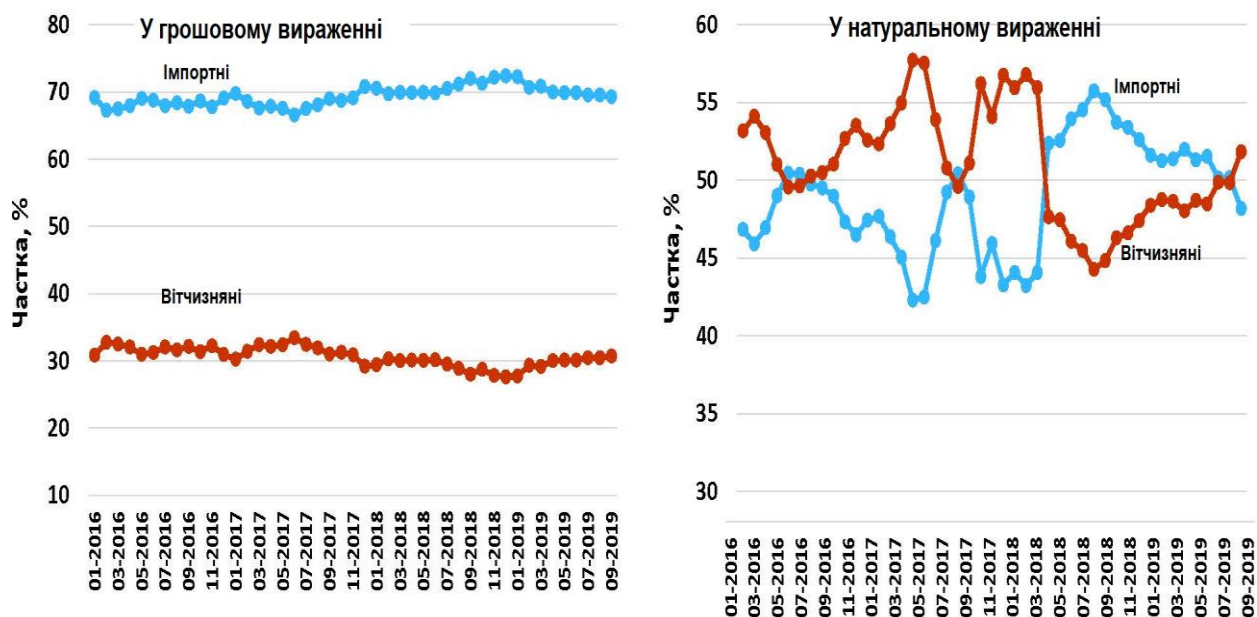

Рисунок 2 – Частка у ринку вітчизняних та імпортованих виробів медичного призначення у грошовому та натуральному вираженні
Джерело: складено за матеріалами [10; 11]

Стан системи охорони здоров'я в країні визначає основні тенденції на ринку медичних виробів. Станом на 2016 р. українська система охорони здоров'я суттєво відставала за показниками тривалості життя та смертності від європейських країн. У 2017 р. різниця середньої тривалості життя в

Україні та країнах ЄС складала майже десять років – 71,7 та 81,9 відповідно [12].

13 березня 2019 р. вступило в дію рішення Кабінету міністрів України про скасування гранично постачальницько-збутових надбавок на лікарські засоби та медичні вироби в розмірі 10% [14] для закупівлі за кошти державного та місцевих бюджетів.

Таке рішення було прийнято з метою зупинення небезпечної тенденції - зменшення асортименту виробів медичного призначення, зокрема для терапії хворих з рідкісними захворюваннями, та зниження конкуренції на ринку.

Такий розмір постачальницько-збутових надбавок створював тиск на підприємства, які легально і згідно чинного законодавства проводять господарську діяльність, офіційно сплачують заробітну плату, здійснюють відрахування у державний бюджет. Надбавка суттєво позбавляла підприємства можливості брати участь у публічних закупівлях і призвела до того, що на ринку почала з'являтися продукція, що була у вжитку без відповідних дозвільних документів.

Вплив цього рішення на ціни та асортимент ринку медичних виробів МОЗ України оцінювався протягом 2019 р. На початку 2020 р. результати моніторингу мають бути представлені Уряду. На основі результатів Кабінет міністрів України прийматиме рішення щодо доцільності подальшого регулювання цін на медвироби в Україні і вибору механізмів, які держава застосовуватиме для цього.

Серед основних дистриб'юторів медичних виробів, відповідно до звітності з рейтингом [11] та даними роздрібного ринку України є такі компанії: ТОВ "БАДМ" (Україна, Дніпро), Оптима-Фарм СП ТОВ (Україна, Київ), Долфі-Україна ТОВ (Україна, Дніпро), МЕДХАУЗ СВІС ГМБХ ТОВ (Україна, Дніпро), Вента ТОВ (Україна, Дніпро), Медичний центр М.Т.К. ТОВ (Україна, Київ), Тетафарм ТОВ (Україна, Львів), Delta Medical Promotions (Швейцарія), Джамп (Україна, Харків), ТОРГОВИЙ ДІМ ВЕГА Україна ТОВ (Україна, Дніпро), Torunskie ZMO (Польща), Вега Україна (Україна, Дніпро), Тигрес ТОВ (Україна, Ліпани), Фіто-Лек ТОВ (Україна, Харків), Юрія-Фарм ТОВ (Україна, Київ), Інтернешнл Медікл Еквіпмент ТОВ, Alexpharm (Великобританія), АТЛАНТ ДИСТРИБ'ЮШН ТОВ (Україна, Київ), Смарті Фемілі ТОВ (Україна, Одеса), БЕМБІКС ТОВ (Україна, Вінниця).

Станом на вересень 2019 р. найбільші частки ринку займали компанії ТОВ «БАДМ» (Україна, Дніпро), Оптима-Фарм СП ТОВ (Україна, Київ) та Долфі-Україна ТОВ (Україна, Дніпро) – відповідно, 16%, 14% та 10%.

На рис. 3 представлено розподіл продажу медичних виробів за регіонами у відсотках за той же період. З рис. 3 видно, що найбільший обсяг продажу медичних виробів у Києві, далі за значенням – Харківська, Дніпропетровська, Одеська та Львівська області.

Серед важливих трансформацій, які відбуваються сьогодні в сфері охорони здоров'я та впливають на ринок медичних виробів треба зазначити впровадження медичної реформи. Так, з січня 2018 року Міністерство охорони здоров'я почало впровадження змін в системі охорони здоров'я, а

саме, першого етапу реформи – нового механізму фінансування медичних закладів, що надають первинну медичну допомогу. Населення України вперше отримало можливість вільного вибору сімейного лікаря без «прив'язки» до місця прописки, медичні заклади за договорами з Національною службою здоров'я отримали фінансову свободу і мають можливість розпоряджатися своїм бюджетом. Ці фактори певним чином вплинули на позитивну динаміку розвитку ринку медичних виробів України.

На ринок медичних виробів і, у тому числі, медичної техніки суттєво впливає державна політика щодо регулювання ринку виробів медичного призначення, законодавчі акти та нові правила, що регулюють обіг медичних виробів на території України.

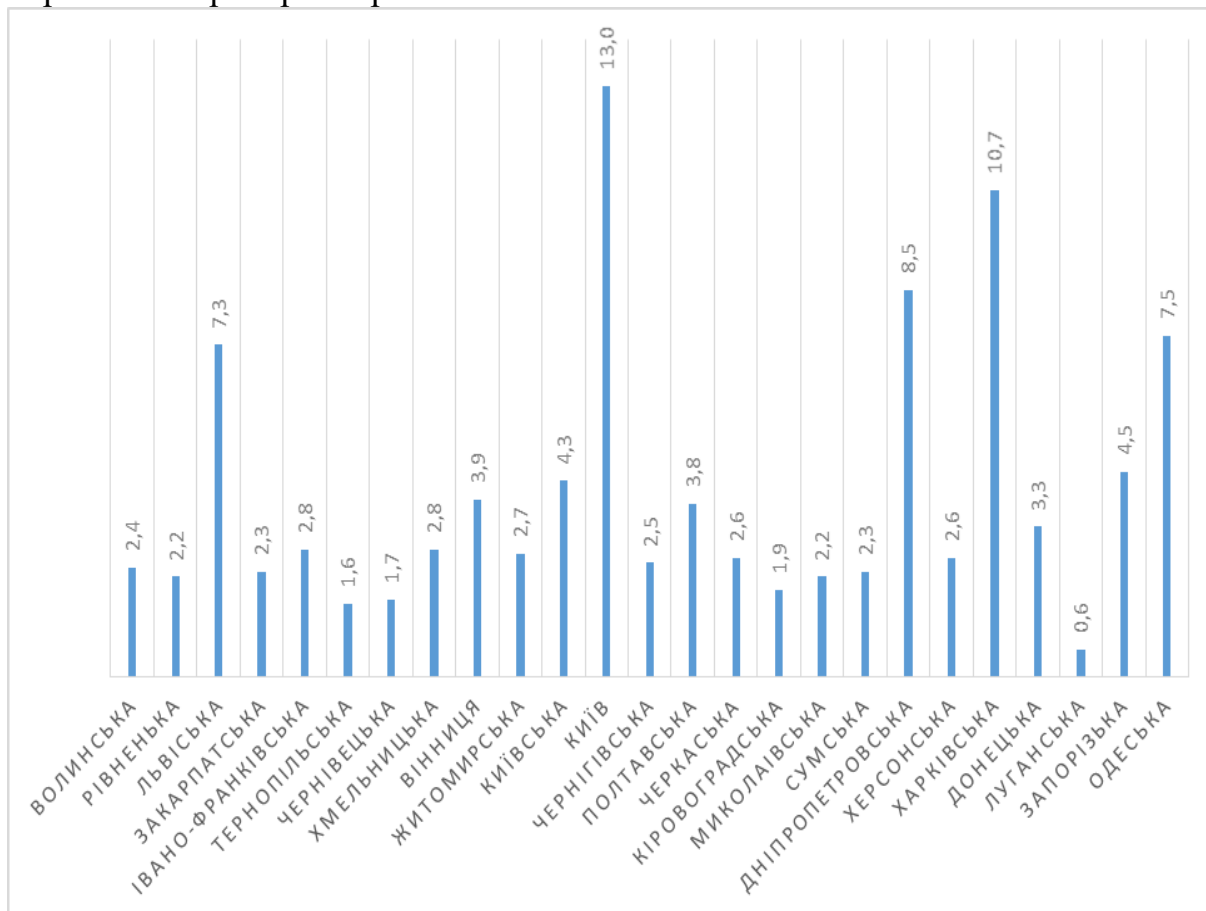

Рисунок 3 – Регіональний розподіл продаж медичних виробів: частки областей в грошовому виразі станом на 09.2019 року

Джерело: складено за матеріалами [14]

Одним з основних факторів, що впливає на ринок медичних виробів, є політика у сфері державного регулювання, а саме, питання щодо Технічного регламенту виробів медичного призначення. Так, Міністерством охорони здоров'я [15] було двічі оприлюднено для громадського обговорення проекти постанов Кабінету Міністрів України, якими пропонується внести зміни до Технічного регламенту щодо медичних виробів; Технічного регламенту щодо медичних виробів для діагностики *in vitro*; Технічного регламенту щодо активних медичних виробів, які імплантують.

Важливим фактором виникнення колізій на ринку виробів медичного призначення була втрата чинності наказу МОЗ України від 16 липня 2012 р.

№ 533, яким визначався механізм зберігання медичної техніки та медичних виробів у Державному реєстрі медичної техніки та виробів медичного призначення (на підставі наказу МОЗ України від 22 грудня 2018 р. № 1690). Це призвело до необхідності застосування основної ставки ПДВ (20%) на медичні вироби, що зареєстровані в Україні та включені до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення, введення якого було скасовано шляхом визнання наказу № 533 таким, що втратив чинність.

На думку експертів, очікуваною подією 2019 року було виведення медичних виробів з-під дії Технічного регламенту законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.01.2016 р. № 94. Даний крок затребував багато зусиль та часу (майже 2,5 року) й був реалізований у рамках дерегуляції шляхом вжиття заходів щодо розробки, погодження центральними органами виконавчої влади, розгляду Урядом та прийняття запланованої редакції проекту постанови Уряду від 10.07.2019 р. № 598 «Про внесення змін до Технічного регламенту законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки» [16].

Висновки. Отже, сьогодні серед основних чинників, що суттєво впливають на економічне зростання індустрії медичних виробів можна виділити такі як: економічна ситуація в Україні; стан системи охорони здоров'я; приховані методи зовнішньоекономічної політики та ін. Для збалансованого функціонування всіх суб'єктів ринку та підтримки належного рівня якості медичних виробів важливою є законодавча підтримка та здійснення подальшого реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Список використаних джерел

1. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017) *Sustainable Development Goals: Ukraine*, Available at: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (Accessed: 10.12.2019).
2. Radish, Ya. F. and Bilinska, M. M. (2013) *Public health policy*, Kyiv: National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.
3. Ivanov, Yu.B. and Berezhna, Yu.V. (2014) 'Ekonomika ta upravlinnya nacionalnim gospodarstvom', *Ekonomika i region*, 4 (47), pp. 101-106.
4. Moskalenko, V.F. (2008) *Principles of organizing an optimal model of the healthcare system: the Ukrainian context*, Kyiv: Kniga plyus.
5. Kaminska, T.M. (2006) 'On the development of quasi-market relations in health care', *Ekonomichna teoriya*, 6, pp. 12-24.
6. Rozhkova, I.V. and Solonenko, I.M. (2008) *Decentralization of local health management*, Kyiv: Feniks.
7. Karpishin, N.I. (2006), *Financial support for health care in the exercise of state functions in the market of medical services: Author's thesis* [Finansove zabezpechennya ohoroni zdorov'ya v realizaciyi derzhavnih funkcij na rinku medichnih poslug: avtoref. dis. ... kand. polit. nauk], Ternopil, 20 p.
8. "On approval of the Technical Regulation for medical devices", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2013-%D0%BF>
9. Apteka.ua (2019) *Pharmacy market of Ukraine according to the results of 9 months of 2019*, Available at: <https://www.apteka.ua/article/519677> (Accessed: 10.12.2019).
10. Morion group (2019) *Proxima Research*, Available at: </ua/sale-out.html> (Accessed: 1.11.2019).

11. PharmXplorer (2019) *Analytical dashboard applications for pharmaceutical market players*, Available at: <https://pharmxplorer.com.ua/login> (Accessed: 10.10.2019).

12. The Ministry of Health of Ukraine (2019) *The ministry of health of Ukraine: what it was and will be*, Available at: <https://moz.gov.ua/moz-ukrainy-scho-bylo-e-i-bude> (Accessed: 10.10.2019).

13. "On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 955 of October 17, 2008", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-2019-%D0%BF>

14. Dobryanchuk, O (2019) *Medical devices in Ukraine*, Available at: <http://proximaresearch.ua> (Accessed: 10.10.2019).

15. The Ministry of Health of Ukraine (2019) *Public discussion*, Available at: <https://moz.gov.ua/gromadske-obgovorennja> (Accessed: 10.10.2019).

16. "On approval of the Technical regulation of legislatively regulated measuring equipment", Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-2016-%D0%BF> (Accessed: 10.10.2019).

Трофименко Е.А.

*к.э.н., доцент, доцент кафедры теоретической и прикладной экономики
Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Светлов А.И.

*Международный университет финансов, гр. ЗУБ-81,
Комерческий директор ООО «МЕДХОЛДИНГ»*

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ ИНДУСТРИИ МЕДИЦИНСКИХ ИЗДЕЛИЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена определению особенностей развития рынка медицинских изделий в Украине. Были исследованы основные экономические аспекты функционирования рынка медицинских изделий. Определены понятийные характеристики изделий медицинского назначения. Проанализированы показатели продаж по категориям «аптечной корзины», в том числе, изделий медицинского назначения. Определены факторы, влияющие на стоимость медицинских изделий. Были проанализированы основные показатели продаж медицинских изделий по отдельным категориям. Представлены основные компании-дистрибьюторы медицинских изделий и определены лидеры по рыночной доле. Проанализированы продажи медицинских изделий по регионам Украины. Исследованы отдельные аспекты законодательного регулирования функционирования рынка медицинских изделий. Определены факторы, влияющие на показатели развития рынка медицинских изделий в Украине.

Ключевые слова: рынок медицинских изделий; изделия медицинского назначения; регулирования здравоохранения.

Trofymenko O.

*PhD in Economic sciences, Associate Professor
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*

Svetlov A.

*International University of Finance, ZUB-81,
Sales Director of Medholding LLC*

ECONOMIC GROWTH OF THE MEDICAL PRODUCTS INDUSTRY IN UKRAINE

The article is devoted to defining features of the development of the medical device market in Ukraine. The main economic aspects of the functioning of the medical device market were investigated. Conceptual characteristics of medical products are defined. The sales figures for the categories of "pharmacy basket", including medical products, are analyzed. The factors that influence the cost of medical devices are identified. o the main indicators of sales of medical devices by individual categories were analyzed. Major medical device distributors and top market share leaders are represented. Sales of medical devices by regions of Ukraine are analyzed. Some aspects of legislative regulation of functioning of the market of medical devices are investigated. The factors that influence the indicators of development of the medical device market in Ukraine are identified.

Keywords: medical products market; medical devices; health care regulation.

Трофименко О.О.

o.o.trofymenko@gmail.com

СВЕТЛОВ А.І.

andrey.svetlov@medexim.com.ua